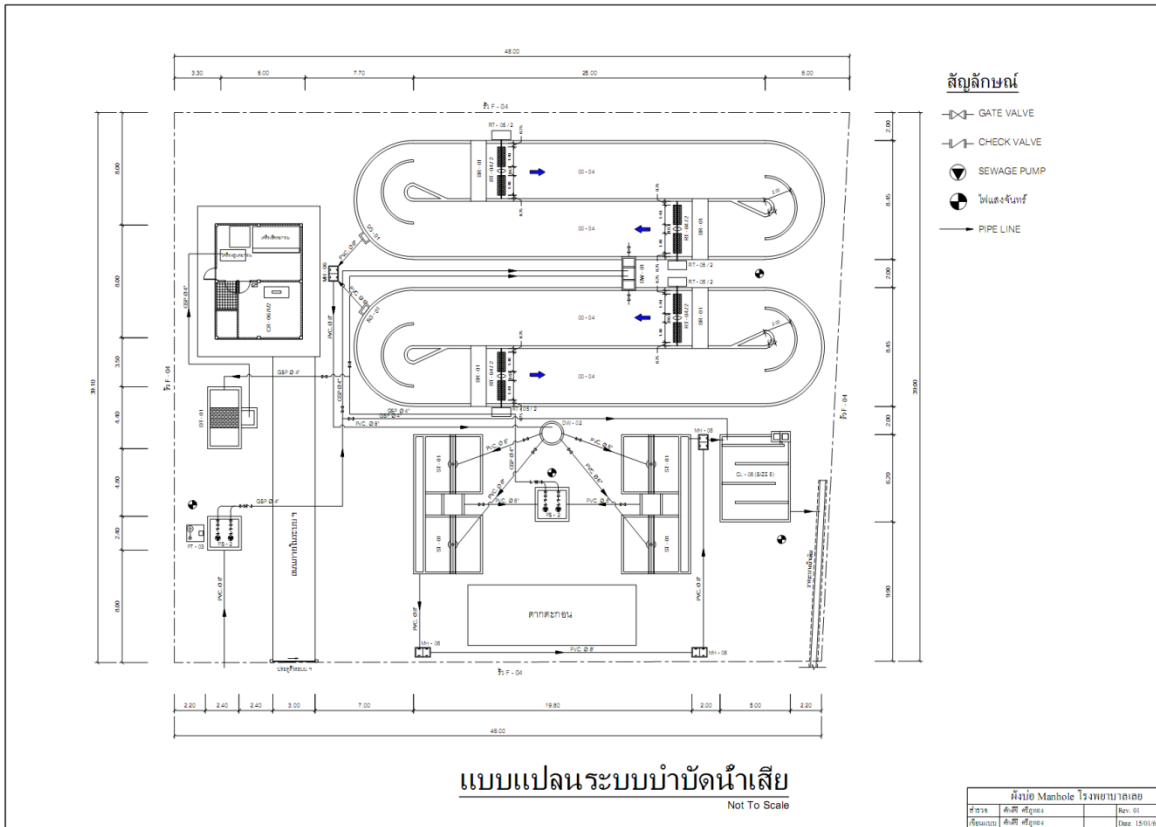

ระบบบำบัดน้ำเสียโรงพยาบาลเลย

บริบท (Context)

ระบบบำบัดน้ำเสียของโรงพยาบาลเลย เป็นระบบบำบัดน้ำเสียชนิดคลองวนเวียน (Oxidation Ditch ; OD) จัดเป็นระบบตะกอนเร่งซึ่งใช้จุลินทรีย์ชนิดที่ใช้ออกซิเจนในการย่อยสลายสารอินทรีย์ในถังเติมอากาศ รองรับน้ำเสียได้ทั้งหมด 700 ลูกบาศก์เมตร โดยรับน้ำเสียจากทุกอาคารในโรงพยาบาลรวมทั้งบ้านพักเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาล ระบบบำบัดน้ำเสียเป็นแบบจ่ายตรงไม่มีบ่อกักหรือบ่อซึม สามารถบำบัดน้ำเสียได้ตลอดเวลา

ระบบบำบัดน้ำเสียแบบคลองวนเวียน (Oxidation Ditch ; OD) เป็นระบบแอกทีเวเต็ดสลัดจ์ (Activated Sludge) ประเภทหนึ่ง ที่ใช้แบคทีเรียพวกที่ใช้ออกซิเจน (Aerobic Bacteria) เป็นตัวหลักในการย่อยสลายสารอินทรีย์ในน้ำเสีย และเจริญเติบโตเพิ่มจำนวน ก่อนที่จะถูกแยกออกจากน้ำทิ้งโดยวิธีการตกตะกอน การเดินระบบบำบัดประเภทนี้จะมีความยุ่งยากซับซ้อน เนื่องจาก จำเป็นจะต้องมีการควบคุมสภาวะแวดล้อมและลักษณะทางกายภาพต่างๆ ให้เหมาะสมต่อการทำงานและการเพิ่มจำนวนของจุลินทรีย์ เพื่อให้ระบบมีประสิทธิภาพในการบำบัดสูงสุด

หลักการการทำงานของระบบ

การทำงานของระบบคลองวนเวียนจะเหมือนกับระบบแอกทิเวเต็ดสลัดจ์โดยทั่วไป คือ อาศัยจุลินทรีย์มากมายหลายชนิด โดยจุลินทรีย์ที่สำคัญได้แก่ แบคทีเรีย เชื้อรา และโปรโตซัว เป็นต้น ซึ่งสภาวะที่ใช้ในการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์จะเป็นสภาวะแอโรบิก โดยจุลินทรีย์จะใช้สารอินทรีย์ที่อยู่ในน้ำเสียเป็นแหล่งอาหารและพลังงาน เพื่อการเจริญเติบโตและเพิ่มจำนวนของจุลินทรีย์ในระบบ จากนั้นจึงแยกจุลินทรีย์ออกจากน้ำเสียที่ผ่านบำบัดแล้ว โดยวิธีการตกตะกอนในถังตกตะกอน (Sedimentation Tank) เพื่อให้ได้น้ำใส (Supernatant) อยู่ส่วนบนของถังตกตะกอน ซึ่งมีคุณภาพน้ำดีขึ้น และสามารถระบายออกสู่สิ่งแวดล้อมได้

ส่วนประกอบของระบบ

ระบบคลองวนเวียนจะมีลักษณะแตกต่างจากระบบแอกทิเวเต็ดสลัดจ์แบบอื่น คือ ถังเติมอากาศจะมีลักษณะเป็นวงกลมหรือวงรี ทำให้ระบบคลองวนเวียนจึงใช้พื้นที่มากกว่าระบบแอกทิเวเต็ดสลัดจ์แบบอื่น โดยรูปแบบของถังเติมอากาศแบบวงกลมหรือวงรี ทำให้น้ำไหลวนเวียนตามแนวยาว (Plug Flow) ของถังเติมอากาศ และการกวนจะใช้เครื่องกลเติมอากาศ ซึ่งตีน้ำในแนวนอน (Horizontal Surface Aerator) จากลักษณะการไหลแบบตามแนวยาวทำให้สภาวะในถังเติมอากาศแตกต่างไปจากระบบแอกทิเวเต็ดสลัดจ์แบบกวนสมบูรณ์ (Completely Mixed Activated Sludge) โดยค่าความเข้มข้นของออกซิเจนละลายน้ำ ในถังเติมอากาศจะลดลงเรื่อย ๆ ตามความยาวของถัง จนกระทั่งมีค่าเป็นศูนย์ เรียกว่าเขตแอน็อกซิก (Anoxic Zone) ซึ่งจะมีระยะเวลาไม่ช้านี้ไม่เกิน 10 นาที การที่ถังเติมอากาศมีสภาวะเช่นนี้ทำให้เกิดไนตริฟิเคชัน (Nitrification) และดีไนตริฟิเคชัน (Denitrification) ขึ้นในถังเดียวกัน ทำให้ระบบสามารถบำบัดไนโตรเจนได้ดีขึ้นด้วย

ระบบคลองวนเวียนส่วนใหญ่จะประกอบด้วยหน่วยบำบัด ดังนี้

1. รางดักกรวดทราย (Grit Chamber)
2. บ่อปรับสภาพการไหล (Equalizing Tank)
3. บ่อเติมอากาศแบบคลองวนเวียน
4. ถังตกตะกอน (Sedimentation Tank)
5. บ่อสูบตะกอนหมุนเวียน
6. บ่อเติมคลอรีน

การควบคุมระบบ

การควบคุมระบบคลองวนเวียน จะต้องทำให้สภาพแวดล้อมเหมาะสมกับการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ ได้แก่ ค่าพีเอช (pH) อุณหภูมิ อาหารเสริมแร่ธาตุต่าง ๆ ออกซิเจนที่ละลายอยู่ในน้ำ และการกวนที่เหมาะสม เมื่อสภาพแวดล้อมเหมาะสมกับจุลินทรีย์ชนิดที่ต้องการแล้ว จุลินทรีย์จะเจริญเติบโตโดยการย่อยสลายสารอินทรีย์ในน้ำเสีย ทำให้จุลินทรีย์เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น หลักในการควบคุมการทำงานของกระบวนการ คือ ต้องจัดให้ปริมาณสารอินทรีย์และสภาพแวดล้อมเหมาะสมกับปริมาณจุลินทรีย์ในถังเติมอากาศเพื่อให้สามารถบำบัดน้ำเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแยกสลัดจ์ออกจากน้ำได้ง่าย

การควบคุมการทำงานของระบบสามารถทำได้ 2 วิธี คือ การควบคุมอายุสลัดจ์ (Sludge Retention Time; SRT (qC) หรือ Sludge Age) และวิธีการควบคุมอัตราส่วนของน้ำหนักรวมของจุลินทรีย์ต่อน้ำหนักรวมของสารอินทรีย์ (F/M Ratio) แต่ในทางปฏิบัติพบว่า การควบคุมโดยใช้ค่าอายุสลัดจ์ทำได้ง่ายกว่า โดยเพียงแต่ทำการวิเคราะห์ค่า MLVSS ในระบบ (หรือวิเคราะห์ค่า MLSS แทนก็ได้) เพื่อนำไปคำนวณหาปริมาณสลัดจ์ส่วนเกินที่จะต้องกำจัดออก เพื่อรักษาค่าอายุสลัดจ์ให้อยู่ในช่วงที่ต้องการควบคุม

ข้อดี

ระบบคลองวนเวียนเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพในการบำบัดสูง และสามารถบำบัดไนโตรเจนได้ดี

ข้อเสีย

ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างและการดำเนินการสูง ใช้พื้นที่มากกว่าระบบแอกติเวเต็ดสลัดจ์ประเภทอื่น ผู้ควบคุมระบบจะต้องมีความรู้ความเข้าใจระบบเป็นอย่างดี หากไม่มีการดูแลที่ดีพอจะทำให้อุปกรณ์เช่น เครื่องเติมอากาศชำรุดได้ง่าย

Parameter ต่างๆ ของน้ำเสียและความหมาย

ในการวิเคราะห์น้ำเสีย ในงานเกี่ยวกับก๊าซชีวภาพจะมีตัวสำคัญๆ ดังนี้

1.pH เป็นค่าแสดงความเข้มข้นของไฮโดรเจน (H+) ในน้ำ แสดงถึงความเป็นกรดหรือด่างของน้ำ ซึ่งค่า pH จะมีค่าอยู่ในช่วง 0-14 โดยน้ำที่มีคุณสมบัติเป็นกรด จะมี pH ต่ำกว่า 7 ส่วนน้ำที่มีคุณสมบัติเป็นด่างจะมี pH มากกว่า 7

2.BOD (Biochemical Oxygen Demand) ปริมาณของออกซิเจนที่แบคทีเรียต้องการใช้ในการย่อยสลายสารอินทรีย์ ที่อุณหภูมิ 20 องศาเซลเซียส เป็นค่าที่บ่งบอกถึงผลกระทบของน้ำเสียที่มีต่อออกซิเจนที่ละลายอยู่ในน้ำ โดยทั่วไปจะวัดในรูปของ BOD₅ ซึ่งหมายถึงปริมาณของออกซิเจนที่แบคทีเรียต้องการใช้ในการย่อยสลายสารอินทรีย์ในเวลา 5 วัน ที่อุณหภูมิ 20 องศาเซลเซียส ถ้าค่า BOD มีค่าสูง แสดงว่า น้ำมีความสกปรกมากตามค่าที่สูงขึ้น

3.COD (Chemical Oxygen Demand) ปริมาณออกซิเจนทั้งหมดที่ต้องการเพื่อใช้ในการ ออกซิเดชั่นสารอินทรีย์ในน้ำให้กลายเป็นคาร์บอนไดออกไซด์และน้ำ และในระบบไม่ใช้ออกซิเจน ก็จะกลายเป็น ก๊าซชีวภาพ ซึ่งถ้าค่า COD สูง แสดงว่าน้ำเสียมีความสกปรกมาก ในการออกแบบระบบก๊าซชีวภาพ ค่า COD จะบ่งบอกถึงปริมาณก๊าซชีวภาพ โดย

ค่า COD 1 kg จะให้ก๊าซมีเทน = 0.3 ลบ.ม โดยประมาณและค่า COD จะมีค่ามากกว่า BOD เสมอ โดยอยู่ในอัตราส่วน 4 : 1

4.TS (Total Solids) ของแข็งทั้งหมดที่อยู่ในน้ำเสีย

5.TDS (Total Dissolved Solids) ของแข็งที่ละลายอยู่ในน้ำเสีย ในรูปของสารละลาย ซึ่งจะเป็นอนุภาคขนาดเล็ก มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น

6.SS (Suspended Solids) ชื่อภาษาไทยคือ ของแข็งแขวนลอย คือของแข็ง ที่ลอยอยู่ในน้ำ และ มองด้วยตาเปล่าเห็น เช่น ตะกอนเม็ดใหญ่ๆที่อยู่ในน้ำเสีย หรือเศษขยะเล็กๆ ก็ถือว่าเป็น SS เช่นกัน

7.Settable Solids ของแข็งจมได้ คือของแข็งส่วนที่ จมอยู่ก้นภาชนะ เมื่อตั้งทิ้งไว้ในระยะเวลา 1 ชม. ซึ่งตัวนี้ไม่มีนัยในกระบวนการหมักก๊าซชีวภาพแต่ใช้ออกแบบ บ่อดักทราย และ ระบบดักกาก รวมถึง ค่า Slope ของก้นบ่อดักก๊าซชีวภาพ

VS (Volatile Solids) - ชื่อภาษาไทยคือ ของแข็งระเหยง่าย เป็นของแข็งส่วนที่เป็นสารอินทรีย์ ซึ่งในระบบก๊าซชีวภาพ จะเป็นตัวชี้วัด การย่อยสลายของของเสียไปเป็นก๊าซชีวภาพ ถ้าค่า VS ในน้ำเสียเยอะ แสดงว่า

การเปลี่ยนของเสียชนิดนี้เป็นก๊าซชีวภาพจะค่อนข้างง่าย และค่า VS นี้ยังเป็นตัววัดประสิทธิภาพของระบบก๊าซชีวภาพอีกด้วย ดังข้อสรุปดังนี้

- ตะกอนจากก้นบ่อบริเวณท้ายๆของบ่อ มีค่า VS เยอะ แสดงว่าตะกอนยังย่อยสลายได้ไม่หมด ยังมีส่วนที่ย่อยได้อยู่

- FS (Fixed Solids) ชื่อไทยคือ ของแข็งคงตัว เป็นของแข็งในส่วนที่ไม่สามารถย่อยสลายได้ เช่น ทราฮาย สารอินทรีย์ต่างๆ ซึ่งถ้าน้ำเสียนีมี FS มาก แสดงว่าส่วนที่ย่อยไม่ได้ค่อนข้างสูงต้องทำการจัดการก่อน เช่น ใช้บ่อดักทราฮาย ฯลฯ และคุณภาพตะกอนที่จะทิ้งจากบ่อหมักก๊าซชีวภาพ ต้องมีส่วนประกอบของ FS เยอะ เพราะเป็นการแสดงว่า บ่อก๊าซชีวภาพ มีการหมักที่เหมาะสม จนสารอินทรีย์ย่อยสลายได้หมด

8.TKN (Total Kjeldahl Nitrogen) เป็นปริมาณของไนโตรเจนทั้งหมดที่อยู่ในน้ำเสีย ทั้งในรูปของแข็งและสารละลาย ซึ่ง เป็นตัวบ่งบอกสภาพของน้ำเสียอีกตัวหนึ่ง ถ้าน้ำมีค่า TKN มาก น้ำจะมีสภาพเป็นด่าง และมีกลิ่นค่อนข้างเหม็น (เหม็นเปรี้ยวเหมือนนมแอมโมเนีย) ซึ่งระบบไร้อากาศหรือระบบก๊าซชีวภาพ ไม่สามารถจะกำจัด TKN ได้ (บางทีเพิ่มให้อีกด้วย) การกำจัด TKN ต้องใช้อากาศหรือใช้พีชน้ำ เพราะพีชน้ำใช้ในโตรเจนในการเจริญเติบโต

- ความเป็นด่าง (Alkalinity) คือความสามารถของน้ำนั้นในการสะเทินกรด (รวมตัวกับกรด เพื่อหักล้างเป็นกรด) ซึ่งในระบบก๊าซชีวภาพ ต้องมีค่าความเป็นกรดและความเป็นด่าง เท่าๆกัน เพื่อรักษาสภาพของบ่อ

9.Grease & Oil คือ สารประกอบอินทรีย์ในธรรมชาติ มีสะสมอยู่ในพืชและสัตว์ ไขมันและน้ำมัน แตกต่างกันที่จุดหลอมละลาย คำว่าน้ำมันมักใช้หมายถึง น้ำมันที่เป็นของเหลวที่อุณหภูมิ 20 °C นอกเหนือจากนี้ จะเรียกว่าไขมัน

ปริมาณน้ำมันและไขมันที่ปนเปื้อนในน้ำเสีย

- ทำให้ออกซิเจนจากอากาศไม่สามารถถ่ายเทลงสู่น้ำได้
- หลักการวิเคราะห์ ปริมาณFOG ในน้ำคือการสกัดน้ำมันและไขมันด้วยตัวทำละลายอินทรีย์ เช่น

Trichlorotrifluoroethane ทำได้โดยการสกัด

โดยวิธี Partition gravimetric method ซึ่งทำการสกัดโดยใช้กรวยแยกและวิธีสกัดด้วยเครื่องสกัดซอกซ์เลต (Soxlet extraction apparatus) น้ำมันและไขมันจะละลายอยู่ในตัวทำละลาย นำไประเหยตัวทำละลายแล้วอบให้แห้ง ซึ่งน้ำหนักส่วนที่เหลือนำไปคำนวณปริมาณ FOG มีหน่วยเป็น มก./ล. ต่อไป

ค่ามาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้ง จากอาคารบางประเภทและบางขนาด

ดัชนีคุณภาพน้ำ	หน่วย	BioClean Cyclo	เกณฑ์กำหนดสูงสุด ตามประเภทมาตรฐาน ควบคุมการระบายน้ำทิ้ง					วิธีวิเคราะห์
			ก	ข	ค	ง	จ	
1. ค่าความเป็นกรดต่าง (pH)	-----	6.6	5-9	5-9	5-9	5-9	5-9	ใช้เครื่องวัดความเป็นกรดและต่างของน้ำ (pH Meter)
2. บีโอดี (BOD)	มก./ล.	ไม่เกิน 2	ไม่เกิน 20	ไม่เกิน 30	ไม่เกิน 40	ไม่เกิน 50	ไม่เกิน 200	ใช้วิธีการ Azide Modification ที่อุณหภูมิ 20 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 5 วัน ติดต่อกัน หรือวิธีการอื่น ที่คณะกรรมการควบคุมมลพิษให้ความเห็นชอบ
3. ปริมาณของแข็ง	มก./ล.	ไม่เกิน 5	ไม่เกิน 30	ไม่เกิน 40	ไม่เกิน 50	ไม่เกิน 50	ไม่เกิน 60	กรองผ่านกระดาษกรองใยแก้ว (Glass Fibre Filter Disc)
<ul style="list-style-type: none"> ค่าสารแขวนลอย (Suspended Solids) 	มก./ล.	ไม่เกิน 5	ไม่เกิน 30	ไม่เกิน 40	ไม่เกิน 50	ไม่เกิน 50	ไม่เกิน 60	
<ul style="list-style-type: none"> ค่าตะกอนหนัก (Settleable Solids) 	มก./ล.	ไม่เกิน 0.1	ไม่เกิน 0.5	ไม่เกิน 0.5	ไม่เกิน 0.5	ไม่เกิน 0.5	-	วิธีการกรวยอิมhoff (Imhoff cone) ขนาดบรรจุ 1,000 ลบ.ซม ในเวลา 1 ชั่วโมง
<ul style="list-style-type: none"> ค่าสารที่ละลายได้ทั้งหมด (Total 	มก./ล.	0*	ไม่เกิน 500*	ไม่เกิน 500*	ไม่เกิน 500*	ไม่เกิน 500*	-	ระเหยแห้งที่อุณหภูมิ 103-105 องศาเซลเซียส

Dissolved Solid)*									ในเวลา 1 ชั่วโมง
ดัชนีคุณภาพน้ำ	หน่วย	BioClean Cyclo	เกณฑ์กำหนดสูงสุด ตามประเภตมาตรฐาน ควบคุมการระบายน้ำทิ้ง					วิธีวิเคราะห์	
4. ค่าซัลไฟด์ (Sulfide)	มก./ล.	ไม่เกิน 1.0	ไม่เกิน 1.0	ไม่เกิน 1.0	ไม่เกิน 3.0	ไม่เกิน 4.0	-	วิธีการไตเตรต (Titration)	
5. ไนโตรเจน ในรูป ที เค เอ็น (TKN)	มก./ล.	ไม่เกิน 30	ไม่เกิน 35	ไม่เกิน 35	ไม่เกิน 40	ไม่เกิน 40	-	วิธีการ เจลดาล์ (kjeldahl)	
6. น้ำมันและไขมัน (FOG)	มก./ล.	ไม่เกิน 1.0	ไม่เกิน 20	ไม่เกิน 20	ไม่เกิน 20	ไม่เกิน 20	ไม่เกิน 100	วิธีการสกัดด้วยตัวทำละลาย แล้วแยกหาน้ำหนักของน้ำมันและไขมัน	

หมายเหตุ

1. วิธีการตรวจสอบลักษณะน้ำทิ้งจากอาคารเป็นไปตามวิธีการมาตรฐานสำหรับการวิเคราะห์น้ำและน้ำเสียใน Standard Methods for Examination of Water and Wastewater ซึ่ง APHA : American Public Health Association, AWWA : American Water Works Association และ WPCF : Water Pollution Control Federation ร่วมกันกำหนดไว้

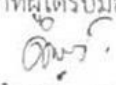

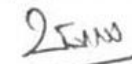

*= เป็นค่าที่เพิ่มขึ้นจากปริมาณสารละลายในน้ำตามปกติ

แหล่งที่มา

ก/ ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดมาตรฐานควบคุม การระบายน้ำทิ้งจากอาคารบางประเภทและบางขนาด ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 2548 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 122 ตอนที่ 125ง วันที่ 29 ธันวาคม 2548

ข/ ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทของอาคารเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษที่จะต้องถูกควบคุมการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะหรือออกสู่สิ่งแวดล้อม ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 2548 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 122 ตอนที่ 125ง วันที่ 29 ธันวาคม 2548

ตามประกาศโรงพยาบาลเลย
เรื่อง แนวทางการเผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณะผ่านเว็บไซต์ของหน่วยงาน พ.ศ. ๒๕๖๓

แบบฟอร์มการขอเผยแพร่ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของโรงพยาบาลเลย	
ชื่อหน่วยงาน งานบำบัดน้ำเสีย กลุ่มงานบริหารทั่วไป(๒)	
วัน/เดือน/ปี 22 กรกฎาคม 2563	
หัวข้อ ผลการดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสียโรงพยาบาลเลย	
รายละเอียดข้อมูล (โดยสรุปหรือเอกสารแนบ) กระบวนการดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสียโรงพยาบาลเลย ปีงบประมาณ ผลการตรวจคุณภาพน้ำเสีย ข้อมูลทั่วไปของระบบบำบัดน้ำเสีย แนวนโยบายการการบำบัดน้ำเสียและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	
Link ภายนอก (ถ้ามี) -	
หมายเหตุ -	
เจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมาย (นายดำรงศร พรหมภักดี) ตำแหน่ง พนักงานเทคนิค วันที่ 22 กรกฎาคม 2563	หัวหน้ากลุ่มงานผู้รับผิดชอบ (นายจิรพงษ์ เวชุนัน) ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มงานบริหารทั่วไป(๒) วันที่ 22 กรกฎาคม 2563
ผู้อนุมัติรับรอง (นายชวณัฐ วิทยานันท์) ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเลย วันที่ ๒๓ ก.ค. ๒๕๖๓	ผู้รับผิดชอบการนำข้อมูลขึ้นเผยแพร่ (นายดำรงศร พรหมภักดี) ตำแหน่ง พนักงานเทคนิค วันที่ ๒๓ ก.ค. ๒๕๖๓

